

VILJAKÄÄRME

Viljakäärme, *Pantherophis guttatus* (entinen *Elaphe guttata*), kuuluu kuristajakäärmeisiin, eikä sillä ole myrkyhampaita. Kokonsa puolesta se lasketaan pieniin tai keskiuuriin käärmeisiin. Aikuisen eläimen koko voi vaihdella populaatiosta riippuen 60-150 senttimetrin välillä. Viljakäärmeen pää on pieni ja tylppäkuonoinen, ja se on vain hieman leveämpi kuin käärmeen kaula. Selässä kulkee rivi isoja satulaläikkiä, joita reunustaa musta rengas. Lisäksi kyljissä on pienempiä täpliä. Kuviot ovat väriltään punaisia, punaruskeita tai oranssinpunaisia, ja pohjaväri voi olla oranssin, ruskean tai harmaan sävyinen.

Aikaisemmin *Pantherophis guttatus* jaettiin kolmeen alalajiin: *Pantherophis guttatus guttatus*, *Pantherophis guttatus rosacea* ja *Pantherophis guttatus emoryi*. Uusimman mtDNA-tutkimuksen mukaan aikaisemmin tunnettu *Pantherophis guttatus* koostuu kolmesta erillään kehittyneestä lajista. Viljakäärme ja sen pienempi paikallinen muoto *rosacea* ovat nykykäsityksen mukaan samaa lajia, kun taas **aroviljakäärme** on kokonaan oma lajinsa: *Pantherophis emoryi*. Kolmas laji, **slowinskinviljakäärme** (*Pantherophis slowinskii*), tunnetaan parhaiten **kisatchie**-värimuotona.

Viljakäärmeen levinneisyysalue kattaa Yhdysvaltojen kaakoisosat. Karkeasti arvioiden alue jää Philadelphian, Miamin, New Orleansin ja Sain Louisin muodostaman nelikulmion sisälle. Aroviljakäärmettä tavataan Mississippin ja Missouri -joilta länteen aina Rio Grandelle ja Meksikon pohjoisosiin asti.

Viljakäärmeet elävät hyvin vaihtelevissa ympäristöissä, ja ne viihtyvät sekä kuivassa että kosteassa ilmastossa. Suurimmassa osassa levinneisyysaluettaan viljakäärmeet elävät hiekkaisissa mäntymetsissä sekä ruoho- ja pensasmailla. Levinneisyysalueen eteläisissä osissa ja Floridan eteläkärjen saarilla viljakäärmeiden elinympäristö on trooppista metsää ja suota. Aroviljakäärme elää enimmäkseen metsissä, kivisillä aukeilla, jokien tuntumassa, ruohomailla ja Meksikossa jopa puoliaavikoilla.

Viljakäärme on elintavoiltaan semi-fossoriaalinen eli se viettää suuren osan ajastaan maan alla. Käärmeet piileskelevät karikekerroksen ja kivien alla, ontoissa puunrungoissa, nisäkkäiden käytävissä ja kivikasoissa. Ihmisasutuksen lähellä viljakäärmeitä voi löytää viljelysmailta, puutarhoista, hylätyistä putkistoista ja jopa rakennusten perustuksista. Vaikka viljakäärme on enimmäkseen maassa elävä laji, kiipeilee se melko ketterästi. Toisinaan viljakäärmeitä on löydetty puista jopa 10 metrin korkeudelta. Viljakäärme on hämääksiaktiivinen ja liikkuu enimmäkseen illalla auringon laskettua sekä toisaalta varhain aamulla.

Luonnonvaraiset viljakäärmeet puolustautuvat ahdistelijoita vastaan aggressiivisesti ja voivat ruiskaista vihollisen päälle pahanhajuista eritettä postanaalirauhasistaan. Viljakäärmeet syövät luonnossa pieniä jyrsijöitä, linnunpoikasia ja -munia, lepakoita, liskoja ja sammakoita. Poikasten ravinto koostuu lähinnä liskoista ja sammakoista.

Elinalueensa pohjoisosissa viljakäärmeet horrostavat lokakuulta maaliskuulle. Eteläisimmillä alueilla käärmeet ovat usein aktiivisia ympäri vuoden ja voivat jopa lisääntyä talvikuukausina. Tavallisesti viljakäärmeet kuitenkin parittelevat huhti-, touko- tai kesäkuussa ja poikaset kuoriutuvat heinä-syyskuussa.

Terraario

Aikuisen viljakäärmeen asumukseksi sopii parhaiten liukulasiovin varustettu terraario. Myös vanhasta akvaariosta tai kaapista saa pienellä vaivannäöllä käärmeelle kelvollisen asumuksen. Jos eläimiä on paljon, kannattaa harkita terraarioiden rakentamista päällekkäin yhdeksi suureksi terraariokaapiksi. Terraariota rakennettaessa tai ostettaessa on syytä kiinnittää erityistä huomiota pakoturvallisuuteen, sillä viljakäärme löytää nopeasti pienetkin aukot, jotka jäi omistajalta huomaamatta. Myös roolleen jääneet ovet ja huonosti kiinni olevat luukut ovat tie vapauteen, minkä takia ne pitäisi lukita tavalla tai toisella paikoilleen.

Täysikasvuisen viljakäärmeen terraarion mittojen pitää olla vähintään 70 cm (leveys), 40 cm (syvyys) ja 35 cm (korkeus). Esimerkiksi 60 cm leveä terraario ei sovellu kunnolla aikuisen viljakäärmeen terraarioksi, vaikka kaikki muut mitat ylittyisivätkin.

Käytännössä terraarion olisi syytä olla yksittäisiä minimimittoja suurempi, jotta käärmeellä olisi riittävästi tilaa liikkua ja mahdollisuus käyttää lihaksiaan. Esimerkkeinä sopivan kokoisista terraarioista yhdelle tai kahdelle käärmeelle ovat 70x50x60 cm (210 litraa), 80x50x50 cm (200 litraa) ja 100x40x50 cm (200 litraa). Terraario voi toki olla vielä tätäkin suurempi, sillä viljakäärmeet käyttävät aktiivisina ja kiipeilevinä eläiminä hyväkseen koko tilan.

Akvaariosta tehty terraariot ovat usein matalia, mikä rajoittaa käärmeen kiipeilymahdollisuuksia. Käärme tarvitsee silti virikkeitä ja liikuntaa, mikä kannattaa ottaa huomioon terraariota rakennettaessa ja myöhemmin sitä sisustettaessa. Toisaalta korkeassakin terraariossa pohjan pitäisi olla riittävän suuri, jotta sinne mahtuu vesikupin lisäksi vähintään yksi piilo, jossa käärme voi halutessaan piileskellä. Tärkeää on antaa eläimelle riittävät mahdollisuudet kiipeilyyn ja piilotteluun sijoittamalla koreja ja tasoja terraarion seinille ja kattoon.

Jos terraariossa aiotaan pitää useampaa kuin yhtä viljakäärmettä, on jokaisella käärmeellä oltava mahdollisuus piilotella ja lämmitellä samaan aikaan. Tilavaatimukset siis suurenevät jokaista eläintä kohden.

Viljakäärmeen terraariossa pitää aina olla hyvä ilmanvaihto. Se toteutetaan usein reikälevyllä, tiheäsilmäisellä verkolla tai poraamalla suuri määrä pieniä reikiä terraarion seiniin ja kattoon. Verkon aukot tai poratut reiät eivät saa olla liian suuria tai tuntua karkealta sormiin, sillä käärme voi repiä kuononsa rikki etsiessään reittiä ulos terraariosta. Paras ilmanvaihto saadaan aikaan terraariossa, jossa on kaksi aukkoa eri korkeudella ja vastakkaisilla seinillä.

Hoito-ohjeet

Viljakäärme on maailman ylivoimaisesti suosituin lemmikkikäärme. Lajia on Yhdysvalloissa viljelty lemmikkimarkkinoille jo 1970-luvulta lähtien, ja Suomestakin löytyy nykyään useita kokeneita kasvattajia. Suosionsa viljakäärme on saanut erityisesti myrkyttömyyden, helppohoitoisuuden ja lempeän luonteensa ansiosta. Lajista on jalostettu lukematon määrä toinen toistaan hienompia värimuunnoksia, mikä lisää omalta osaltaan viljakäärmeen suosiota lemmikkimatelijana.

Täysikasvuisen käärmeen asumukseksi soveltuu esimerkiksi 70x50x60 cm kokoinen terraario, mutta sopivan asumuksen saa tehtyä myös akvaariosta rakentamalla siihen verkkokannen. Alle vuoden ikäisen käärmeen terraarioksi sopivat parhaiten 15-30 litran faunaboksit ja kannelliset varastolaatikat.

Terraarion toiseen päähän luodaan noin 29-35 asteen lämmittelypaikka. Viileällä puolella sopiva lämpötila on päivällä 23-28 astetta, yöllä hieman matalampi. Pohjamateriaaliksi kelpaavat monet imukykyiset, pölyämättömät ja helposti puhdistettavat materiaalit, kuten talouspaperi, MörttiRöpö ja Repti Bark. Terraarion sisustusteisiin kuuluvat mm. vesikuppi ja piilopaikat, kiipeilyoksat, katosta roikkuva kori sekä seinään kiinnitettävät tasot tai kiipeilyä helpottava kallioitausta.

Viljakäärmeet syövät eri kokoisia pakastehiiriä ja pieniä rottia. Ruoka sulatetaan ennen sen tarjoamista. Ravintolisät eivät ole pakollisia, mutta monet viljakäärmeet hyötyvät ruoan päälle ripoteltavista vitamiineista.

Viljakäärmeet ovat sitkeitä, sopeutuvaisia elämiä ja oikealla hoidolla ne voivat elää noin 10-20 -vuotiaiksi, joskus pidempäänkin. Täysikasvuisia käärmeet ovat noin 4-6 vuoden iässä, jolloin niillä on pituutta 120-160 cm, paksuutta 4-6 cm ja painoakin keskimäärin 700-1000 grammaa.

Viljakäärme viihtyy parhaiten yksin. Jos terraario on tarpeeksi suuri, voi samassa terraariossa pitää kahta tai kolmeakin yksilöä. Viljakäärmeet lisääntyvät kuitenkin helposti ilman minkäänlaista vaivannäköä, minkä takia eri sukupuolta olevia yksilöitä ei saisi pitää samassa terraariossa kuin lisääntymistarkoituksessa. Alle 350 grammaista naarasta ei saisi pienen kokonsa takia käyttää lisääntymiseen.

Ruokinta

Viljakäärmeet syövät luonnossa jrsijöiden lisäksi lintuja, liskoja, sammakoita ja jopa munia. Terraariossa viljakäärmeen pääasiallista ravintoa ovat eri kokoiset hiiret ja pienet rotat. Käärme ei kaipaa ruokavalionsa juuri vaihtelua, mutta silloin tällöin sille voi tarjota myös pieniä kananpoikia. Käärmeen ruoka annetaan aina kokonaisena.

Lähes kaikille viljakäärmeille maistuu sulatettu pakasteruoka -- Suomen eläinsuojelulaki kieltää elävien hiirien syöttämisen käärmeelle. Pienimmät poikaset syövät vastasyntyneitä hiiren poikasia eli pinkkejä, ja käärmeen kasvaessa siirrytään asteittain suurempiin ruokaeläimiin. Sopivan kokoinen ruokaeläin on hieman paksumpi kuin käärmeen paksumin kohta.

Pienimpiä, pinkkejä syöviä poikasia ruokitaan 4-6 päivän välein, keskenkasvuisia käärmeitä noin viikon ja aikuisia eläimiä 10-14 päivän välein. Yleensä sopiva ruoan määrä on yksi suuri tai kaksi pienempää hiirtä kerrallaan. Lämpimässä vedessä sulatettu ruoka tarjotaan pinseteillä kannelliseen ruokinta-astiaan. Näin vältetään turhilta puremilta eikä pohjamateriaalia joudu eläimen suolistoon.

Pienet paastot ovat hyväksi viljakäärmeillekin ja ruokinta olisi hyvä jättää väliin aina kuukauden tai kahden välein, mieluiten nahanluonnin yhteydessä. Paaston voi sovittaa myös lomamatkan tai muun menon kohdalle. Ruokintaväliä ja ruoan määrää kannattaa vaihdella hieman viikosta toiseen; se aktivoi käärmettä ja tuo myös vaihtelua käärmeen elämään. Aikuisilla viljakäärmeillä on tapana paastota keväisin kuukauden tai pari. Paasto liittyy läheisesti lisääntymiseen, eikä siitä kannata huolestua terveillä ja virkeillä yksilöillä.

Jrsijöitä syövät käärmeet saavat yleensä kaikki tarvitsemansa vitamiinit ja hivenaineet ruokaeläimestä, mutta muiden matelijoiden tavoin nekin hyötyvät vitamiini- ja kalsiumvalmisteista. Sopivan kokoinen määrä jauhemaista vitamiinia on aikuiselle eläimelle noin nuppineulan kärjen kokoinen annos joka toisella

ruokintakerralla; alle vuoden ikäisillä viljakaarmeilla vitamiinien käyttöä kannattaa välttää tai tyytyä mahdollisimman pieniin annoksiin.

Viljakäärmeen kasvunopeuteen vaikuttaa eniten annetun ruoan määrä. Sopivalla vauhdilla käärme on täysikasvuinen noin 4-6 vuoden iässä, mikä tarkoittaa noin 100-200 gramman painonnousua vuodessa. Tähän päästään lisäämällä ruoan kokoa tai määrää tasaisesti, esimerkiksi gramman verran kuukaudessa, kunnes käärme saavuttaa aikuiskokoaan. Täysikasvuinen käärme tarvitsee omaan painoonsa nähden noin puolet vähemmän ruokaa kuin kasvava yksilö ja sille voikin antaa 1-2 isohkoa hiirtä parin viikon välein -- pitäen huolen siitä, ettei eläin liho tai laihtu liikaa.

Pakastettuja hiiriä ja rottia voi ostaa monista eläinkaupoista, muilta matelijaharrastajilta tai hiirikasvattajalta. Paras paikka ruokaeläinten etsimiseen on www.herppi.net -foorumi, josta voi kysyä myös neuvoja matelijoiden ja sammakkoeläinten hoidosta.

Pakastetut jyräjät säilyvät pakastimessa (-18 °C) keskimäärin 6-9 kuukautta ja jääkaapin pakastelokerossa noin kuukauden tai kaksi. Hiiriä ostettaessa kannattaa muistaa, että pitkän säilytyksen jälkeen ruokaeläimen ravintoarvo alkaa heikkenemään. Toisaalta jos ruoan saanti on epävarmaa tai se ostetaan yksityisiltä ihmisiltä, kannattaa ruokaa ostaa kerralla usean kuukauden varasto omaan pakastimeen. Sulanutta tai sulatettua ruokaa ei saa laittaa takaisin pakastimeen, mutta hieman matkalla pehmennyt ruoka kelpaa ruoaksi, kunhan käärmeelle annetaan lisäksi vitamiineja. Isompi kasa ruokaa pysyy pidemmän aikaa jäässä kuin pieni, mikä kannattaa muistaa pakasteita kuljettaessa.

Alla olevasta taulusta löytyvät yleisimmin käytetyt koot hiirille sekä käärmeen ikä ja koko suhteessa ruokaan:

Eri kokoisia hiiriä.

Ruoan nimi	Hiiren paino	Hiiren ikä	Viljiksen ikä	Viljiksen paino
Pieni pinkki	1-3g	1-4 päivää	1-3kk	5-30g
Iso pinkki	3-6g	4-7 päivää	3-6kk	30-60g
Fuzzy	6-10g	10-20 päivää	6-12kk	60-100g
Krawler	10-15g	20-30 päivää	9-18kk	100-150g
Hopper	15-20g	1-2kk	1-2 vuotta	150-250g
Aikuinen	20-30g	3-4kk	2-3 vuotta	250-400g
Iso aikuinen	30-40g	yli 4kk	aikuinen	>400g

Taulussa olevia lukuja kannattaa pitää vain suuntaa antavina, sillä ruoan nimitykset vaihtelevat. Käärmeiden kasvuvauhtikin on yksilöllistä ja siihen vaikuttavat mm. aikaisempi ruokinta sekä muniminen.

Talvilepo

Suurin osa luonnonvaraisista viljakäärmeistä viettää talven kylmimmät kuukaudet horroksessa. Vain tietyt lämpimillä seuduilla elävät populaatiot ovat aktiivisia ympäri vuoden ja voivat lisääntyä jopa talvikuukausina.

Myös terraariossa elävät viljakäärmeet hyötyvät talvilevosta. Talvilepo rytmittää käärmeen elämää ja antaa käärmeelle mahdollisuuden kuluttaa kesän aikana kerättyjä rasvavaroja. Tämä auttaa liikalihavuuden

hallinnassa, parantaa käärmeen terveyttä ja tuo sille lisää ikävuosia. Talvilepo lisää myös aikuisten käärmeiden lisääntymishalukkuutta ja hedelmällisyyttä.

Talvilepo voidaan pitää viljakäärmeille alhaisessa huoneenlämmössä, 18-20 °C lämpötilassa tai hieman viileämmässä, kuten jääkaapissa tai kellarissa (10-18 °C). Luonnollisin aika talvilevolle on vuoden pimeimpänä aikana loka-helmikuussa. Ennen talvilevon/horroksen aloittamista pitää käärmeen olla syömättä vähintään kaksi viikkoa, jotta sen suolistoon ei jäisi sulamatonta ruokaa. Paastojakson jälkeen terraarion lämmitys suljetaan tai käärme siirretään jääkaappiin/viileään tilaan sopivassa rei'itettyssä laatikossa. Sekä talvilevon että horroksen aikana käärmeellä pitää olla koko ajan raikasta vettä tarjolla, mutta ruokaa sille ei saa antaa lainkaan. Huoneenlämmössä tapahtuvaa talvilepoa voidaan jatkaa maksimissaan noin kaksi kuukautta, ja viileämmässä tapahtuva horros voi kestää jopa 2-4 kuukautta. Talvilevon tai horroksen loputtua terraarion lämmitys laitetaan päälle tai käärme siirretään asteittain viileästä lämpimään terraarioonsa. Muutaman päivän kuluttua käärmeelle voidaan tarjota ensimmäinen ateria, jonka olisi hyvä olla kooltaan pienempi kuin ennen lepoa ja antaa käärmeen vatsalle aikaa palautua.

